

fluctuum ejus. Sed Septuaginta videntur non legisse מַשְׁבִּיחַ *mashbiach*, quod est *mitigans*, sive *compescens*, sed מַבְהִיחַ *mabhith*, quod est *conturbans*, et tunc sensus erit: Tu conturbas profundum maris, excitans sonitum fluctuum ejus. At si non videatur verisimile Septuaginta legisse *mabhith*, pro *mashbiach*, ut textus græcus et latinus cum hebræo conveniant, et unus explicetur per alium, per illud verbum, *conturbas*, non erit intelligenda commotio et concitatio tempestatis maris, sed *comminatio et terrefactio*, qua compescatur fremitus maris: quo modo Dominus comminatus est mari turbato dicens: «Tace, obmutesce,» *Marc. iv.* Confirmatur hæc expositio ex eo quod idem verbum, *conturbas*, refertur etiam ad sonitum fluctuum ejus. «Qui conturbas, inquit, profundum maris, et conturbas sonitum fluctuum ejus;» non recte autem diceretur, qui conturbas sonitum fluctuum, nisi sensus esset: Qui terrendo et comminando compescis sonitum turbati maris. In hebræo eadem vox habetur, שֶׁחֶן *sheon*, cum dicitur in latino *profundum*; et cum dicitur *sonitus*; quare per profundum intelligere debemus hoc loco *fremitum maris*, qui ex imo mari erumpit; denique per sonitum fluctuum, alioiorem vocem, quam fluctus turbati maris emittunt. Illud etiam non est omitendum, in hebræo haberi omnia in tertia persona: Preparans montes in virtute sua, Deus videlicet, accinctus potentia, conturbans, sive compescens fremitum maris, sonitum fluctuum ejus. In editione latina habentur in secunda persona, sed sensus est omnino idem.

8. TURBABUNTUR GENTES, ET TIMEBUNT QUI HABITANT TERMINOS A SIGNIS TUIS; EXITUS MATUTINI ET VESPERE DELECTABIS.

Quemadmodum versiculo superiore potentiam Dei Propheta ostenderat ex montium stabilitate et fluctuatione maris, ita in hoc versiculo demonstrat sapientiam Dei, qui cælestibus signis nunc terret, nunc exhilarat humanum genus. «Turbabuntur, inquit, gentes,» omnes videlicet gentes universæ terræ. Id quod explicat clarius, cum subiungit: «Et timebunt qui habitant terminos,» id est, turbabuntur et timebunt omnes homines usque ad illos qui habitant terminos terræ. Turbabuntur autem et timebunt «a signis tuis,» id est, a coruscationibus, tonitruis et fulminibus cælestibus, juxta *1. Reg. ii*: «Formidabunt Dominum adversarii ejus, et super ipsos in cælis tonabit;» nihil est enim horribilius et formidolosius, et quod fortissima etiam pectora metu concutiat et dissolvat, quam fulmen cæleste. Sed idem Deus per ortum et occasum solis humanum genus mirifice recreat; nam oriente sole relictis artibus homines læti ad opera exeunt, et occidente sole fatigati respirare incipiunt, et rursum nihil jucundius ortu fulgentissimi et pulcherrimi luminis; nihil item delectabilius conspectu cæli, sideribus innumerabilibus quasi gemmis pretio-

sisimis ornati. «Exitus, inquit, matutini et vesperæ delectabis,» id est, exortum auroræ et crepusculi vespertini delectabilem facies. In hebræo, pro *turbabuntur gentes*, habetur *multitudo gentium*; sed Septuaginta Interpretes non legerunt תַּחֲנוּן *hamon*, quod *multitudinem* significat, sed תַּחֲנוּן *hamon*, quod significat *orbati sunt*. Illud autem, *delectabis*, in hebræo est, תַּרְנוּן *tharin*, quod est *laudare*, sive *jubilare facies*, quod intelligi debet efficienter, non formaliter; dicitur enim aurora et vespera *laudare*, seu *jubilare*, quia faciunt homines præ lætitia exultare et laudare. Sicut etiam cum dicitur in textu latino: *Delectabis exitum matutini et vesperæ*, intelligi debet per figuram, quia exortus auroræ et vesperæ delectat homines illa varietate et vicissitudine noctium ac dierum. Miratus sum cur quidam ex recentioribus vir doctus scripserit, pro voce *exitum*, in hebræo esse vocem, quæ ad solum diem exortum refertur, et non possit referri etiam ad exitum noctis; nam מוֹצָא *moza*, *exitum* in genere significat, a verbo מָצָא *atsa*, quod est *exire*. Et si *exitus* in hebræo significaret *ortum diem*, non fuisset opus addere בֹּקֶר *boker*, quod *tempus matutinum* significat, ut revera in textu hebræo est additum. Sic enim habetur ad verbum: *Exitus ipsius mane, et ipsius vesperæ laudare facies*.

9. VISITASTI TERRAM, ET INEBRIASTI EAM; MULTIPlicasti LUGULETARE EAM.

Laudavit potentiam et sapientiam Dei, nunc adjungit laudes bonitatis, sive beneficentiæ ejusdem, quæ maxime ostenditur in admixtione terræ et aquæ, ex qua oriuntur omnes fructus terræ, sine quibus hæc vita non ducitur. Terra enim si non irrigetur aquis, et aqua nisi miscetur terræ, nihil omnino producit. «Visitasti, inquit, terram,» quæ per se «erat inanis et vacua,» sed visitatione tua facta est fecunda et plena. Visitatio enim Dei efficax est, et non simplex visio, sed provisio. Explicat quomodo visitavit terram, dum adjungit, «et inebriasti eam,» id est, aquis ad satietatem irrigasti, et hæc irrigatione «multiplicasti locupletare eam,» id est, multum valde illam locupletem, et copiis omnibus refertam reddidisti.

10. FLUMEN DEI REPLETUM EST AQUIS; PARCIBUS ILLORUM, QUONIAM ITA EST PREPARATA EJUS.

Explicat idipsum clarius: per flumen rivi aquarum intelligendi sunt; nam in hebræo est, נַחַל *phaleg*, quod *divisionem* significat. Itaque sensus est, *flumen Dei*, id est, rivi aquarum a Deo effecti ad irrigandam terram, *pleni sunt aquis*, ex divina Providentia et benignitate; sic enim ita «tu, Deus, preparasti cibum eorum,» id est, hominum et animalium cæterorum; «quoniam ita est preparatio ejus,» id est, quoniam sic fundata et disposita est terra, ut per aquarum irri-

gationem fecundetur, et fructus suos pariat.

11. RIVOS EJUS INEBRIA, MULTIPlicA GENImina EJUS: IN STILLICIDIIS EJUS LETABITUR GERMINANS.

Rursus aliis atque aliis verbis idem beneficium Dei extollit. Sed hoc loco per *rivos* intelliguntur sulci terrarum, ut ex hebræo textu perspicitur; et textus quæ, sanctus habuit Augustinus, *sulcos ejus* legit. Ait igitur: «Rivos ejus inebria,» id est, perge, Domine, et sulcos terræ abundanter riga fluentibus aquis; et sic «multiplica genimina ejus,» herbas, fruges, plantas; «in stillicidiis ejus,» id est, pluvia Dei desuper cadente, «letabitur» terra «germinans.»

12. BENEDICES CORONÆ ANNI BENIGNITATIS TUE, ET CAMPI TUI REPLEBUNTUR UBERTATE.

Benedicendo benefacies totius anni revolutioni, quæ instar *coronæ* variis floribus ornata a tua benignitate quasi semper renovatur, et ex hac benedictione «campi tui,» a te conditi et fecundati, «replebuntur» abundantia omnium bonorum.

13. PINGUESCENT SPECIOSA DESERTI, ET EXULTATIONE COLLES ACCINGENTUR.

Nec solum campi aratione et satione culti replebuntur ubertate frugum, sed etiam loca deserta, quæ solis pascuis deserviunt, et speciosa præ cæteris sunt ex multitudine et varietate herbarum et florum, quæ sponte funduntur a terra; pinguescent cælesti rore, et colles pariter deserti et incolti herbescente viriditate ita vestientur, ut ex omni parte lætari et exultare videantur.

14. INDUTI SUNT ARIETES OVIVM, ET VALLES ABUNDABUNT FRUMENTO: CLAMABUNT, ET ENIM HYMNUM DICENT.

PSALMUS LXVI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — In finem, 1. Canticum Psalmi resurrectionis.

Jubilare Deo, omnis terra;

2. Psalmum dicite nomini ejus: date gloriam laudi ejus.

3. Dicite Deo: Quam terribilia sunt opera tua, Domine! in multitudine virtutis tuæ nentient tibi inimici tui.

4. Omnis terra adoret te, et psallat tibi; psalmum dicat nomini tuo.

5. Venite, et videte opera Dei, terribilis in consiliis super filios hominum.

6. Convertit tibi terra in aridam, in flumina

V. s. ii. — Victoria, canticum Psalmi.

Jubilare Deo, omnis terra. Cantate [h. psal-
lite] gloriam nomini [al. nominis] ejus.

Date gloriam laudi ejus. Dicite Deo: Quam
terribile opus tuum! in multitudine fortitudi-
nis tuæ mentientur tibi inimici tui.

Omnis terra adoret te, et cantet [h. psal-
lat] tibi, cantet [h. psallat] nomini tuo.
SEMPER.

Venite [h. ite], et videte opera Dei, terribilis
consilia super filios hominum [h. Adam].

Convertit [al. convertet] mare in aridam,

pertransibunt pede : ibi letabimur in ipso.

7. Qui dominatur in virtute sua in æternum, oculi ejus super gentes respiciunt : qui exasperant, non exultent in semetipsis.

8. Benedicite, gentes, Deum nostrum, et auditam facite vocem laudis ejus.

9. Qui posuit animam meam ad vitam, et non dedit in commotionem pedes meos.

10. Quoniam probasti nos, Deus : igne nos examinasti, sicut examinatur argentum.

11. Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in dorso nostro : 12. imposuisti homines super capita nostra.

Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium.

13. Introibo in domum tuam in holocaustis; reddam tibi vota mea, 14. quæ distinxerunt labia mea.

Et locutum est os meum, in tribulatione mea.

15. Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum; offeram tibi boves cum hircis.

16. Venite, audite, et narrabo, omnes qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ.

17. Ad ipsum ore meo clamavi, et exaltavi sub lingua mea.

18. Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus.

19. Propterea exaudivit Deus, et attendit voci deprecationis meæ.

20. Benedictus Deus, qui non amovit orationem meam, et misericordiam suam a me.

Argumentum. — Gratularum actio post populum ex insigni quadam calamitate liberatum. Maurero quidem carmen cantatum esse videtur a reductis de exilio Babylonico, vers. 10 seqq., eo tempore quo reparatum erat templum; vers. 13 seqq., fortasse in ipsa reparati templi consecratione. Hunc tamen opinionum plura opponit Hengstenberg, quem vide. Venena illud retulit ad *Ieri.* xxxvii, 36 seqq. et xxxviii seqq. Tandem Ewaldus non unum Psalmum, sed duos esse existimat, quorum prior vers. 1-12, posterior vers. 13-20 constat. Strophæ tres : vers. 1-7, celebrata Deum ob præstita beneficia; vers. 8-12, ob recens beneficium; vers. 13-20, promissa Deo offeramus sacrificia, qui preces nostras audivit. Strophæ prima elicit precium.

1. Præcentori, canticum, Psalmus.

Jubilate Deo, omnis terra.

2. Canite gloriam nominis ejus, reddite gloriam (gloriosam) laudem ejus.

3. Dicite Deo : Quam terribile est opus tuum (admiranda f) Propter magnitudinem potentie tuæ adulantur tibi hæc

4. Universa terra se prosternit tibi, et canit tibi, canit nomen tuum.

in flumine pertransibunt pede : ibi letabimur in eo.

Qui dominatur in fortitudine sua a sæculo, oculi ejus gentes aspiciunt; qui increduli sunt, non exallentur in semetipsis. SEMPER.

Benedicite, populi, Deo nostro, et auditam facite vocem laudis ejus.

Qui posuit animam nostram in vitam, et non dedit in commotionem pedes nostros.

Probasti enim nos, Deus : igne nos conlasti sicut conflatur argentum.

Introduxisti nos in obsidionem [al. *in rete*] : posuisti stridorem in dorso nostro [h. *lumbis nostris*] : imposuisti homines super caput nostrum.

Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium.

Ingrediar [al. ad. *in*] domum tuam in holocaustis : reddam tibi vota mea, quæ promiserunt [h. *distinxerunt*] labia mea, et locutum est os meum cum tribularer.

Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum : faciam boves cum hircis. SEMPER.

Venite [h. *ite*], audite, et narrabo, omnes qui timetis Deum, quanta fecerit animæ meæ.

Ipsam ore meo invocavi, et exaltavi in lingua mea.

Iniquitatem si vidi in corde meo, non exaudiet Dominus.

Ideo exaudivit Deus : et attendit vocem deprecationis [h. *orationis*] meæ.

Benedictus Deus, qui non abstulit orationem meam, et misericordiam suam a me.

5. Venite et videte opera Dei :

terribilis est facinore (facinoribus) in hominibus.

6. Convertit mare (Rubrum) in aridum;

fluvium (Jordanem) transiere *majores nostri* pede *siccæ* : quapropter lætemur eo (Deo).

7. Dominatur *ille* potentia sua perpetuo; oculi ejus in gentes prospectant (eas observant) : refractarii non exallant caput sibi.

8. Benedicite, populi, Deum nostrum, et edite vocem laudis ejus :

9. Qui posuit animam nostram in vitam, nec dedit ad nutandum pedem nostrum.

10. Nam (inflictis nobis calamitatibus) explorasti nos, Deus; probasti nos (in fornace miseriæ), sicut probatur argentum.

11. Induxisti nos in rete (angustias); posuisti oppressionem (grave onus) in lumbis nostris.

12. Equitare (sedere) fecisti homines capiti nostro; intravimus in ignem et in aquam (extrema pericula), et *inde* eduxisti nos ad irriguum (alii, *abundantem*) locum.

13. Veniam in domum tuam cum holocaustis, persolvam tibi vota mea :

14. Quæ (vota) aperuerunt labia mea, et locutum est os meum in angustia mea.

15. Holocausta pinguium *ovium* (prop. *pinguedines*) offeram tibi cum suffitu (adolendo adipe) arietum, offeram boves cum hircis.

16. Venite, audite, et enarrabo, omnes Dei cultores, quæ fecit animæ meæ (mihî).

17. Ad eum ore meo clamavi, et celebratio *erat* sub lingua mea.

18. Iniquitatem si aspexissem (meditatus essem) in corde meo, non auditus me fuisset Dominus.

19. Verum audivit Deus, attendit ad vocem precum mearum.

20. Benedictus sit Deus, qui non amovit a se preces meas, et (nec) gratiam suam a me.

NOTÆ.

Vers. 2. *Aben-Ezra*, ponite gloriam laudem ejus, i. e. pro summa gloria ducite Deum laudare. — Vers. 4. *Alii*, prosternat, canat. — Vers. 5. *Facinore*, gall. *par ce qu'il fait sur les hommes*, impiis præsertim. — Vers. 6. *Quapropter* : multi, *ibi letati sumus*, etc. — Vers. 10. *Probasti*, prop. *liquefacisti*. — Vers. 11. *Lumbi*, pro dorso : imago petita a jumentis. — Vers. 12. *Equitare*, etc. i. e. hostibus nostris non subjecisti. *Ignem*, etc. Cf. *Isai.* xliii, 2; *Jerem.* vi, 9, etc. — Vers. 14. *Aperuerunt*, ut quæ sit subjectum : *alii*, *enuntiarunt*... et quæ *editit os meum*, etc. — Vers. 17. *Celebratio*, prop. *elatio*, puta vocis. *Sub lingua* dicuntur esse verba, quæ quis in ore parata habet; contra *super lingua* est id, quod quis in præsentem proloquitur. *Aliis* sensus est : Deum *olim* invocavi, et nunc illum efferre possum laudibus, nam precibus meis satisfacit. — Vers. 18. *Pro iniquitatem*, Maurer vertit *vana*, i. e. falsos deos.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LXV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Canticum Psalmi resurrectionis.

Non habetur in hebreo nomen resurrectionis, neque legitur apud Hieronymum, et Theodoretum testatur non esse in editione Septuaginta interpretum, sed postea additum. Legitur tamen a SS. Patribus Hieronymo et Augustino in Commentario hujus Psalmi, et videtur hæc unica vox, a quoniamque addita sit, prudenter addita, ut indicaret argumentum Psalmi. Argumentum enim Psalmi est gratiarum actio pro beneficiis Dei, sed potissimum pro perfecta felicitate post omnes finitas calamitates: quod sine dubio in resurrectione erit.

EXPLICATIO PSALMI.

1. JUBILATE DEO, OMNIS TERRA; PSALMUM DICITE NOMINI EJUS: DATE GLORIAM LAUDI EJUS.

Invitat ad jubilandum et psallendum Deo omnem terram, id est, omnes electos ex universa terra vocatos, quia communis erit causa laudandi in communi resurrectione justorum. Tria vult exhiberi, jubulum, sonum psalterii et vocem humanam. Jubulum, quod magis in affectu quam in verbis positum est, recte tribuitur Deo. «Jubilare Deo.» Deo enim, qui spiritus est, spirituale desiderium maxime convenit. Sonitus psalterii debetur nomini, id est, fame, sive glorie Dei. «Psalmum dicite nomini ejus,» vel, ut clarius habetur in hebreo, *psallite glorie ejus*, id est, pulsate psalterium in gloriam ejus. Denique vox humana divine laudi tribuenda est. «Date gloriam laudi ejus,» id est, nolite gloriam vobis sumere, vel tribuere, sed totam date laudi ejus, vel, ut habetur in hebreo, *ponite gloriam in laude ejus*, id est, hæc sit gloria vestra Deum perpetuo laudare, et in ejus laudibus gloriari.

2. DICITE DEO: QUAM TERRIBILIA SUNT OPERA TUA, DOMINE! IN MULTITUDINE VIRTUTIS TUE MENTIENTUR TIBI INIMICI TUI.

Hæc est materia laudis Dei, opera summæ potentie et sapientie. «Dicite Deo,» dum eum laudare vultis: «Quam terribilia sunt opera tua, Domine!» id est, opera tua præ magnitudine sua terrorem omnibus incutiunt. «In multitudine virtutis tue, mentientur tibi inimici tui,» id est, tanta est virtus et potentia tua, ut mendaces ostendat omnes inimicos tuos, qui te multo etiam minora non posse jactabunt. Exempla sunt in Scripturis non pauca, *Psalm. LXXVII*: «Male, inquit, locuti sunt de Deo; dixerunt: Numquid poterit Deus parare mensam in deserto? » Deus autem, in multitudine potentie suæ, fecit ut tanta multitudo coturnicum deferretur in desertum, ut omnibus abunde sufficeret, atque hoc modo mendaces eos ostendit, et ut mendaces terribiliter puni-

vit, ut dicitur in eodem Psalmo, et fusiis in lib. Num. cap. xi. Item lib. IV Reg. VII, cum Eliseus propheta tempore gravissimæ famis dixisset: «Attendite verbum Domini, eras modus similia statera uno vendetur in porta Samarie,» dux quidam respondit: «Eliamsi Deus faciat catraetas in celo, non poterit verum esse quod dicis.» Sed Deus in multitudine virtutis suæ mendacem illum ostendit. Vere enim sequenti die tanta fuit abundantia rerum omnium, ut modus similia statera uno in porta Samarie venderetur; et dux, qui contra Deum mentitus fuerat, in ipsa porta conculcatus a populo transeunte miserime perierit. Simile est mendacium Judæorum adversus Christum, cum pendenti in cruce insultarent: «Si Filius Dei es, descende de cruce.» Ille autem in multitudine virtutis suæ fecit miraculum longe majus, quia surrexit de sepulchro, quod est multo majus quam de cruce descendere. Itaque mendacii coarguit inimicos suos potentia virtutis suæ. Posset etiam cum Theodoro dici, «in multitudine virtutis tue mentientur tibi inimici,» hoc significare, multos fore qui mentiantur Deo, se illius esse cultores, ob metum terribilium operum ipsius: multos item Christi fidem, non sincero, sed ficto corde suscepturos propter eandem rationem.

3. OMNIS TERRA ADORET TE, ET PSALLAT TIBI; PSALMUM DICAT NOMINI TUI.

4. VENITE, ET VIDETE OPERA DEI, TERRIBILIS IN CONSILIIS SUPER FILIOS HOMINUM.

Iterum excitat Propheta universos homines, qui terram incolunt, ad Deum vero corde adorandum et laudandum. Atque ut majore affectu id faciant, hortatur ad consideranda opera Dei, qui terribilis est in consiliis rerum agendarum supra omnes filios hominum.

5. QUI CONVERTIT MARE IN ARIDAM, IN FLUMINE PERTRANSIBUNT PEDE: IBI LETABIMUR IN IP SO.

Ponit duo exempla operum mirabilium Dei,

que nullo humano consilio unquam fieri potuissent. «Qui convertit, inquit, mare in aridam;» hoc est primum opus quod narratur *Exod. XIV*: «Fecit enim Deus, ut siccaretur mare Rubrum, ut filii Israel libere pertransirent.» In flumine pertransibunt pede; hoc est alterum, quod refertur *Jos. III*. Rursus enim Deus fecit ut Jordanis fluvius siccaretur, ut filii Israel non ponte, aut navicula, sed pede fluvium trajicerent. «Ibi letabimur in ipso,» id est, ubi hæc facta sunt, ibi letati sumus in ipso; non in nobis gloriam sumus, quasi nostra hæc essent opera; sed in Deo letati et gloriosi sumus, Deumque laudavimus, ut narratur *Exod. XV*. Illud autem Propheta tempore futuro, pro præterito, nisi forte hoc loco uti voluerit verbo futuri temporis, ut indicaret miracula illa præterita fuisse figuras majorum miraculorum futurorum. Majus enim miraculum est, quod homines transcunt mare aridum hujus sæculi, quod in maligno positum est, et transmittant flumen temporaritalis et mortalitatis hujus, que nunquam stat, et plurimos absorbet et suffocat, et perveniunt vivi et salvi ad terram æternæ promissionis, et ibi letantur in ipso Deo ipsam videntes facie ad faciem; et tamen hoc majus miraculum ita fecit per gratiam suam Deus, ut nulli jam transeant per hoc mare, quasi per aridam, et flumen pertranseant pede, id est, facillime temporaria omnia, sive bona, sive mala despicientes, id est, nec bonis adherentes, nec mala pertimescentes, ut securi perveniunt usque ad ipsam cælestem Jerusalem, ubi letabimur in ipso, non spe gaudentes, sed ipso in æternum fruente.

6. QUI DOMINATUR IN VIRTUTE SUA IN ÆTERNUM, CELI EJUS SUPER GENTES RESPICIUNT: QUI EXASPERANT, NON EXALTENTUR IN SEMETIPSIS.

Hæc videtur digressio ad impios, qui Deo subditi cumque laudare confemunt. Eos enim admodum omnipotentis et omnipotentis Dei, ut vel timore penæ respiciant. «Qui dominatur, inquit, in virtute sua in æternum,» id est, ille qui ex potentia sua, non aliunde accepta, sed sibi propria, dominatur æterno imperio, is quoque videt omnes gentes, et ex alto speculatur omnia. Ideo, «qui exasperant» tam potentem et sapientem Dominum, «non exaltentur in semetipsis,» non superbia, non gloriolentur de suis viribus, quia non effugiant manus omnipotentis, et omnia videntis Dei.

7. BENEDICITE, GENTES, DEUM NOSTRUM, ET AUDIAMUS FACIAM VOCEM LAUDIS EJUS.

Illa digressione præmissa, repetit exhortationem quam in primo et in tertio versiculo posuerat. Itaque tertio jam invitavit omnes gentes ad benedicendum Deo nostro, qui solus est verus Deus, et ad prædicandas laudes ejus tam clara voce, ut ab omnibus audiat.

8. QUI POSUIT ANIMAM MEAM AD VITAM, ET NON DEDIT IN COMMOTIONEM PEDES MEOS.

Aperit nunc causam cum tanto ardore cupiendi Deum ab omnibus laudari, quia videlicet de maximis periculis vitam suam liberaverit. «Qui posuit animam meam ad vitam,» id est, laudari cupio Deum, qui fecit ut anima mea non periret, et qui me titubare et labi non permisit. Hæc dicuntur ab electis, qui post multas variasque tentationes ad portum salutis tandem aliquando perveniunt. Per animam, intelligitur totus homo, quod frequens est in Scripturis sanctis; ac, ut alia loca omittamus, in lib. Gen. cap. XLVI plusquam sexies ponitur anima pro toto homine. Illud autem, *posuit*, significat ordinavit, sive præordinavit, vel prædestinavit, ut sensus sit: Qui me præordinavit ad vitam, sive qui me posuit in numero eorum qui victuri sunt in æternum. Quod autem sequitur: «Et non dedit in commotionem pedes meos,» ad donum perseverantiae pertinet, quod est proprium prædestinatorum ad vitam: quos enim Deus prædestinavit, eos etiam conservat, protegit ac dirigit, ut non cadant ad dexteram, vel sinistram. In hebreo habetur, *animam nostram et pedes nostros*, in numero multitudinis. Sed idem est sensus; nam per *animam meam* et *pedes meos* non intelligitur unus tantum homo, sed unus populus, cæcus videlicet omnium electorum.

9. QUONIAM PROBASTI NOS, DEUS; IGNE NOS EXAMINASTI, SICUT EXAMINATUR ARGENTUM.

Variis metaphoris explicat Propheta tribulationes justorum, ac primum metaphora fornacis probantis argentum, ut significet justis a Deo permitti tribulationes, non ut lædantur, sed ut probentur, vel probati et puri, sinceri, fideles ostendantur. Ignis enim paleas consumit, argentum et aurum purius reddit; et palea in igne fumat, argentum in igne luget. Hinc angelus sanctus dicit *Tobias cap. XII*: «Quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te;» et *Sap. III*: «Deus tentavit illos, et invenit eos dignos se, tanquam aurum in fornace probavit illos;» et *Ecl. XXVII*: «Vasa figuli probat fornax, et viros justos tentatio tribulationis;» et *I Petri I*: «Ut probatio vestre fidei multo pretiosior auro, quod per ignem probatur, inventiariis.»

10. INDUXISTI NOS IN LAQUEUM, POSUISTI TRIBULATIONES IN DORSO NOSTRO, IMPOSUISTI HOMINES SUPER CAPITA NOSTRA.

Descendit nunc ad particulares afflictiones sub aliis metaphoris. «Induxisti nos in laqueum,» id est, in captivitatem nos tradidisti hostibus nostris, in viam, in catenas, in compedes, in carceres. Sicut enim aves et ferae, cum laqueis comprehenduntur, libertate sua privantur: ita dicit possunt homines induci in laqueos, cum captivi

effecti, carceribus includuntur, vel catenis et vinculis constringuntur. « Posuisti tribulationes in dorso nostro, » id est, nos more iumentorum onerari et cædi verberibus permisisti: quibus oneribus et verberibus intelliguntur varii labores et dolores, quos Sancti in hoc mundo ab impiis pertulerunt, ut cum ad metalla fodienda, ad marmora secanda, ad onera pro extruendis edificiis portanda, aliaque id genus laboriosa opera facienda, non sine flagellis et verberibus adgebantur. « Imposuisti homines super capita nostra, » id est, fecisti ut homines pedibus suis capita nostra calcarent, quasi nobis iure belli devictis et triumphatis. Sed hæc etiam metaphora est, qua per similitudinem conceptionis capitum devictorum significatur tyrannica et crudelis potestas principum in miseros subditos. Nam principes modesti et æqui præsidet quidem capitibus subditorum, sed ita leviter premunt, ut omnes obedientie suaviter ferri possit: tyranni vero, et sevi atque inhumani principes, quales erant persecutores christianorum, et quondam Pharaos Ægyptus, et Nabuchodonosor Assyrius, ita premunt subditos exactionibus, edictis, penis, ut respirare non possint. Hoc versiculo Propheta miro artificio personas iustorum toto corpore afflictas demonstravit; nam laquei ad manus et pedes, cæna et verbera ad dorsum, conculcatio ad capita pertinent.

11. TRANSIVIMUS PER IGNEM ET AQUAM, ET EDUXISTI NOS IN REFUGERIUM.

Hæc est ultima metaphora, qua Propheta pulcherrimis similitudinibus sub aspectum ponit supplicium Sanctorum. Ignis enim et aqua contraria sunt; ignis ardet, aqua congelatur; ille æcerrimus, ista mollissima; ignis desiccatur aquam, et aqua exstinguit ignem: quare si ignis dolore afflicti hominem, aqua consolari et mulcere deberet. Et tamen in penam iustorum servorum Dei, ignis et aqua conjurasse videntur, ignis consumendo, aqua suffocando. Igitur per ignem intelliguntur acriora supplicia, flagella, vulnera, cædes, combustio; per aquam, supplicia lenta, sed diuturna, ut exilia, carceres, nuditas, fames. Sanctus tamen Augustinus per ignem intelligit omne genus angustiarum et molestiarum contristan- tium hominem; per aquam vero omne genus voluptatum et abundantiam temporalium bonorum, que spiritum suffocant. Sed sicut ignis consumit lignum, non aurum, sic etiam aqua corrumpit et putrefacit lignum, non aurum; et sicut aurum per ignem purgatur a scoria, sic idem aurum per aquam lavatur a sordibus. Itaque iusti et sancti, qui sunt auro similes, sine detrimento transunt per ignem et aquam, quia in tribulatione patientiam, in prosperitate modestiam servant. Sed filii hujus sæculi similes ligno putrido in igne consumuntur, in aqua suffocantur, quia impatientes in tribulatione murmur-

ant, maledicunt, blasphemant; dissoluti in prosperitate mollescent, luxuriantur, superbiunt. Dicunt igitur Elcefi: « Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium, » quoniam etiamsi in cælesti patria non deerunt ignis et aqua, tamen ille ignis calefaciendo recreabit, non comburendo consumet, et illa aqua sitim exstinguet, non vitium. Ita utrumque suo modo refrigerabit, id est, erunt in cælo ardores charitatis, erit ignis divinus feliciter consummans, non consumens; perficiens, non destruens; transformans in Deum, non convertens in cineres: erit aquarum abundantia, erit ubertas honorum æternorum, erunt gaudia immensa et ineffabiles jucunditates, sed non mollem, aut pigrum efficient animum, non carnis adversus spiritum concupiscentiam nutriendi, denique refrigerando delectabunt, non obruendo suffocabunt.

12. INTROIBO IN DOMUM TUAM IN HOLOCAUSTIS; REDDAM TIBI VOTA MEA, QUAE DISTINXERUNT LABIA MEA.

Hæc videtur esse conclusio ex iis que dicta sunt, quasi dicat: « Tu eduxisti nos in refrigerium, postquam transivimus per ignem et aquam. Introibo igitur in domum tuam, » ad quam te duce, te defensore perveni. Introibo autem « in holocaustis, » id est, offeram sacrificium gratiarum actionis: holocaustum est enim proprie ad gratias agendas pro acceptis beneficiis. Et vere holocaustum nusquam perfectius offertur quam in celo, ubi Sancti omnesotos se offerunt Deo in igne perfecte charitatis, nulla parte animæ repugnante: tota enim actio, totum negotium in celo erit laudare Deum. « Reddam tibi vota mea, que distinxerunt labia mea, » id est, ista oblatio holocausti debita est, quoniam id voti, dum essem in tribulatione positus. Itaque introibo in domum tuam cum holocaustis, ut sic reddam vota mea, que non alius pro me, sed ego ipse labiis meis distincte promisi. S. Augustinus more suo ad edificationem populi Psalmos exponens, notat illud, *distinxerunt*, significare distinguenda esse vota, ut placeant Deo. Distinctio autem talis esse debet, ut confiteamur nos Deo indigere, Deum honorum nostrorum non egere; nos mutabiles, illum immutabilem; nos creaturas, illum Creatorem; nos ex nobis nihil esse, illum ex se perfectum esse.

13. ET LOCUTUM EST OS MEUM IN TRIBULATIONE MEA.

14. HOLOCAUSTA MEDULLATA OFFERAM TIBI CUM INCENSO ARIETUM: OFFERAM TIBI BOVES CUM HIRCIS.

Explicat que vota voverit in tribulatione sua, et dicit se vovisse sacrificia pingua omnium pecorum, que in holocaustum secundum legem offerri possunt. Ea vero tria tantum erant, arietes,

oves et hirci. Sed nomine arietum intelliguntur etiam agni, et nomine boum intelliguntur etiam vituli, et nomine hircorum intelliguntur etiam hædi. « Et locutum est os meum in tribulatione mea, » id est, hoc est, quod dixi: « Reddam vota, que distinxerunt labia mea, » quia locutum est os meum dum tribularer, et auxilio Domini indigerem, atque illius opem lacrymis implorarem. « Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum, » id est, immolabo tibi agnos pingues et medullis plenos, cum bono odore ex arietibus pariter in holocaustum oblati. « Offeram tibi boves cum hircis, » id est, ad holocaustum vitulorum et arietum addam holocaustum vitulorum et hircorum. In textu græco legitur: *Holocausta medullata offeram tibi cum incenso et arietibus*; et sic legit etiam S. Augustinus, et per incensum intelligit thus. Sed S. Hieronymus in epist. ad *Suziam* et *Fretellam* improbat hanc lectionem, et veram lectionem esse dicit, cum *incenso arietum* (ut nos in nostra latina additione habemus), cui concordat lectio hebraica. Per *incensum* autem non intelligitur thus, sed odor qui ex incensu arietum carnibus emanat, qui odor suavissimus dicitur *Levit. 1*. Odor autem ex incensu carnibus sacrificiorum suavissimus dicebatur, quoniam figura erat odoris vere ac proprie suavissimi patientiæ et humilitatis, obedientiæ et charitatis Filii Dei, qui ut Patrem glorificaret et mundum redimeret, « humiliatus est usque ad mortem, mortem autem crucis, » *Philipp. 2*. Dicuntur vero holocausta medullata, que offeruntur in caelis, actiones gratiarum, confessiones et laudes ex intimo corde, et ex pinguedine veræ charitatis profectæ.

15. VENITE, AUDITE, ET NARRADO, OMNES QUI TIMETIS DEUM, QUANTA FECIT ANIMÆ MEÆ.

Narratur in fine Psalmi Propheta in persona beatorum electorum Dei, nos omnes, ut intelligamus beneficia Dei in Sanctos collata, et quid illi contra rependerit, ut eos imitantes similia beneficia recipiamus, et ad eandem quietem et gloriam aliquando perveniamus. « Venite, inquit, audite, et narrabo, omnes qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ, » id est, venite, omnes qui timetis Deum, et audite, et ego narrabo vobis quanta fecit animæ meæ: oratio enim in hebræo et græco textu perturbata est quantum ad ordinem verborum, et latinus Interpres non est ausus ordinem codicum originalium commutare. Vocat *timentes Deum*, quoniam « timor Domini est initium sapientiæ, » *Psal. 111*; ipse solvit pedes, ipse aperit aures: proinde, qui nullo Dei timore tangitur, frustra vocatur, ut veniat, vel ut audiat.

16. AD IPSUM ORE MEO CLAMAVI, ET EXALTAVI SUB LINGUA MEA.

Hoc est primum donum Dei, quod animæ suæ

datum dicit electorum cætus, qui in hoc Psalmo loquitur. « Hoc, inquit, fecit Deus animæ meæ. » Dedit fidem et spiritum orandi. « Quomodo enim invocabunt in quem non crediderunt? » inquit Apostolus *Rom. 10*. Igitur ex dono fidei cognovi miseram captivitatem, in qua teinebar; cognovi liberatorem et redemptorem, et sic « ad ipsum ore meo clamavi. » Addit deinde secundum beneficium: « Et exaltavi sub lingua mea, » id est, non solum oravi, sed etiam laudavi Deum meum, et pro acceptis beneficiis gratias egi, ut rursus alia mererer accipere, quæ mihi deerant. Atque hoc totum, ut laudarem et orarem, ipse fecit ut facerem. Quamvis autem illud, *sub lingua mea*, vel *in lingua mea*, idem sit quod *lingua mea*, vel *in lingua mea*, tamen annotavit S. Augustinus fortasse dictum *sub lingua*, ut intelligeremus justum non solum lingua ad aures hominum, sed etiam *sub lingua*, in silentio ad aures Dei, exallare solum ipsum Deum.

17. INIQUITATEM SI ASPEXI IN CORDE MEO, NON EXAUDIET DOMINUS.

Hoc est beneficium tertium, quod accepit a Domino, ut videlicet Deo illuminante cognosceret quid sit, quod impedit, ne oratio exaudiat. « Iniquitatem, inquit, si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus. » *Aspicere iniquitatem in corde*, est in secreto cordis diligere iniquitatem, sive aspicere ad concupiscendum eam, quomodo dicitur in Evangelio, *Matth. 5*: « Qui vidit mulierem ad concupiscendum eam. » Multi enim et verbis et factis videntur odisse peccata, reprehendunt et puniunt peccatores, et ipsi tamen in secreto cordis, ubi nemo videt quid agatur, cum delectatione aspiciunt iniquitatem, et si impune possent, exererent. Hos hypocritas non exaudiet Dominus, sed eos exaudit, qui ex corde iniquitatem odio habent, et si forte peccant, confitentur peccata sua, et medicum querunt, a quo sanentur. Et quoniam tales sunt omnes electi, ideo subiungit Propheta in persona populi electi:

18. PROPTEREA EXAUDIUIT DEUS, ET ATTENDIT VOCI DEPRECATIONIS MEÆ.

« Propterea exaudivit Deus, » quia ipse scrutatur corda, et vidit mihi serio displicere peccata, neque non « aspicere iniquitatem in corde, » sed faciem cordis avertere ab omni iniquitate. « Et attendit voci deprecationis meæ, » quia vidit me attendere voci precatorum suorum, non voci serpentis prævaricationem sui dentis.

19. BENEDICTUS DEUS, QUI NON AMOVIT ORATIONEM MEAM ET MISERICORDIAM SUAM A ME.

Ergo « benedictus sit, » et in perpetuum laudetur « Deus, » qui tanta fecit animæ meæ, quorum summa est, « quod non amovit a se orationem meam, » nec amovit « a me misericordiam suam. » Ita misericordia ejus perseverante me-

cuo. perseveravi et ego in via mandatorum ipsius, et perseverantiam primum jam obtinui, liberationem a captivitate, et reditum in caelestem Jerusalem. S. Augustinus paulo aliter exponit, et quamvis rursus non omnino ad litteram, tamen utilissimè a moris. Vult igitur, illud, non *amovit deprecationem meam*, sic intelligi, non *amovit a me deprecationem meam*, id est, fecit ut non intermitte-

rem unquam orationem, et per hoc implem dominicum præceptum: « Oportet semper orare, et nunquam deficere, » Luc. xv. Est autem insigne domini Dei, perseverantia in oratione, quia securum reddit hominem de perseverantia miserationis. Cum videris, inquit S. Augustinus, non a te amotam deprecationem tuam, securus esto, quia non est a te amota misericordia ejus.

PSALMUS LXVII.

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — In finem, 1. In hymnis, Psalmus Cantici David.

2. Deus misereatur nostri, et benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos, et misereatur nostri.

3. Ut cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutem tuam.

4. Confiteantur tibi populi, Deus: confiteantur tibi populi omnes.

Lætentur et exultent gentes, quoniam iudicas populos in æquitate, et gentes in terra dirigis.

6. Confiteantur tibi populi, Deus; confiteantur tibi populi omnes: 7. terra dedit fructum suum.

Benedicat nos Deus, Deus noster, 8. benedicat nos Deus: et timeant eum omnes fines terræ.

Argumentum. — Optat vates totius populi nomine, ut ipsis faveat Deus et benigne fiat, quo nimirum ceteri populi ad nominis divini cognitionem ac prædicationem excitentur. Fusum videtur carmen occasione largæ messis. Strophae tres: vers. 2-3, rebus nostris favet nobis, ut ejus benignitatem cognoscant omnes populi; vers. 4-5, Deus celebrat omnes populi, quod ipsos recte iudicat et gubernat; vers. 6-8, quod terra reddidit fructum suum.

1. Præcentori, fidibus, Psalmus canticum.
2. Deus propitius sit nobis et benedicat nos, lucere faciat faciem suam nobiscum:
3. Ut cognoscant in terra viam tuam, inter omnes populos auxilium tuum.
4. Celebrent te populi, Deus, celebrent te populi omnes.
5. Lætentur et jubilent nationes, nam iudicas populos recte, et nationes in terra ducis eas.

V. s. n. — Victori, in Psalmis [h. Carminibus], Canticum [h. Psalmus] carminis.

Deus misereatur nostri, et benedicat nos [al. nobis]: illustret faciem suam super nos. SEMPER.

Ut nota fiat in terra via tua: in universis gentibus salus tua.

Confiteantur tibi populi, Deus: confiteantur tibi populi omnes.

Lætentur, et laudent gentes [h. plebes], quoniam iudicas populos in æquitate, et gentium [h. plebium] quæ in terra sunt, ductor es. SEMPER.

Confiteantur tibi populi, Deus: confiteantur tibi populi omnes.

Terra dedit germen [al. fructum] suum: benedicat nobis Deus Deus noster.

Benedicat nobis Deus, et timeant eum omnes fines terræ.

PSALMUS LXVI.

6. Celebrent te populi, Deus, celebrent te populi omnes.
7. Terra dedit proventum suum, benedicat nos (pergat nos benedicere) Deus, Deus noster.
8. Benedicat nos Deus, et timeant (venerentur) eum omnes fines terræ.

NOTE.

Vers. 3. Ut cognoscant, vel ut cognoscatur. Viam tuam, tuam agendi rationem cum tuis cuMoribus. — Vers. 5. Recte, propr. rectum: duplex accusativus. Maurer, et nationes lætentur, quod in terra eas gubernas.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LXVI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, in hymnis, Psalmus Cantici David.

In hebræo codice non habetur nomen David, et ideo non desunt qui auctorem hujus Psalmi nolint esse Davidem: sed cum in codice græco et latino habeatur, et sic legant Hilarius, Hieronymus, Augustinus, et alii in Commentariis in Psalmos, creditibile est, aut ex codice hebræico vocem illam excidisse, vel a Septuaginta Interpretibus additam fuisse, ne quis suspicaretur Psalmum non esse a Davide compositum, quia non legatur nomen ejus in titulo. Argumentum Psalmi est expressio desiderii vehementis, quo David tenebatur videndi adventum Messie, et redemptionem generis humani, juxta illud Luc. x: « Multi prophetae et reges voluerunt videre que vos videtis, et non viderunt; » existimo enim Dominum loqui de prophetis, qui simul etiam reges fuerunt; alii qui non dixisset: « Multi prophetae, sed omnes Prophetae. Nomen autem regis intelligendi videntur omnes principes, qui regnum jus in populum suum habebant, quales fuerunt Adam, Noe, Abraham, Isaac, Jacob, Moses, et alii qui simul prophetae fuerunt, et Christum videre desideraverunt; sed inter omnes excellit David, qui propriis rex et propheta fuit, et desiderium Messie in multis Psalmis expressit, sed in hoc potissimum, qui totus in hoc desiderio explicando consumitur.

EXPLICATIO PSALMI.

1. DEUS MISEREATUR NOSTRI, ET BENEDICAT NOBIS: ILLUMINET VULTUM SUUM SUPER NOS, ET MISEREATUR NOSTRI.

Vox optantis et desiderantis est, quasi dicat: Utinam « Deus misereatur nostri » secundum magnam illam misericordiam, qua mittit ad nos, quem missurus est, et ex hoc affectu misericordie paternæ « benedicat nobis; » benedictio autem sit non solum ubertas temporalium rerum, sed « illuminatio vultus sui super nos. » Illuminatio vultus Dei super nos nulla significare potest. Primum enim dicitur Deus illuminare vultum suum super nos, quando remotis nubibus ira et indignationis, sereno vultu nos respicit ut filios, ut amicos, ut ad gratiam revocatos. Deinde dicitur etiam illuminare vultum suum super nos, quando nos illuminat et calefacit, sapientiam et charitatem infundens, quemodo sol iste corporalis facere solet, quando nullis nubibus tegitur. Denique dicitur illuminare vultum suum super nos, quando prestat ut eum, quasi remoto velamine, intueamur: quod maxime prestitit, quando per

incarnationis mysterium « in terris visus est et cum hominibus conversatus est, » ut dicitur Baruch. viii. Atque hoc videtur hoc loco petere sanctus Propheta, ut Deus vultum suum, si non in forma Dei, saltem in forma hominis nobis ostendat. Quod etiam petiit cum ait in Psalm. lxxix: « Qui sedes super Cherubim, manifestare coram Ephraim, Benjamin, et Manasse. » Et quoniam hæc est misericordia quam initio petiit, ideo repetit: « Et misereatur nostri, » id est, et sic, illuminando videlicet vultum suum super nos, misereatur nostri. In hebræo non habetur hæc repetitio, et misereatur nostri, neque legitur a S. Augustino et S. Hieronymo: tamen habetur in codice græco, et legitur a S. Hilario, ab Euthymio et aliis.

2. UT COGNOSCAMUS IN TERRA VIAM TUAM, IN OMNIBUS GENTIBUS SALUTARE TUUM.

Hæc est ratio, cur tanto ardè desideretur illuminatio vultus Dei, ut in lumine illo divino cognoscamus in hac terra tenebrosa viam Dei, id est viam ad patriam, a qua tandem peregrinamur ambulantes in tenebris et umbra mortis; hæc au-

tem via sine dubio Christus ipse est, qui ait *Joa. xvi*: «Ego sum via:» et non solum via, sed etiam lux, qua via ipsa cognoscatur: de qua dixit *Isaias cap. ix*, et explicuit *S. Matthæus cap. iv*: «Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam; sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.» «In omnibus gentibus salutare tuum,» hæc est explicatio verborum superiorum.

«Ut cognoscamus in terra viam tuam,» id est ut cognoscatur inter omnes gentes Salvator tuus; clarius habetur in hebræo: *Ut nota fiat in terra via tua, in omnibus gentibus Salvator tuus*; quod etiam *Isaias prædixit cum ait*: «Videbit omnis caro salutare Dei,» ut refert *S. Lucas cap. iii*.

3. CONFITEANTUR TIBI POPULI, DEUS; CONFITEANTUR TIBI POPULI OMNES.

Quoniam desiderium Prophete secundum veram charitatem ordinatum erat, cupiebat Christum venire in terras, primum propter gloriam Dei, deinde propter utilitatem generis humani. Ideo de gloria Dei dicit: «Confiteantur tibi populi, Deus;» deinde adjungit: «Laetentur et exultent gentes,» etc. Ait igitur: «Confiteantur tibi populi, Deus; confiteantur tibi populi omnes,» id est, ob hoc tam insigne et tam universale donum, omnes populi confiteantur tibi confessionem laudis, et gratiarum actionis. Cesset cultus et veneratio falsorum deorum, tibi uni vero Deo ab omnibus populis honor divinus habeatur.

4. LAETENTUR ET EXULTENT GENTES, QUONIAM JUDICAS POPULOS IN ÆQUITATE, ET GENTES IN TERRA DIRIGIS.

Post laudem Dei agnoscatur etiam utilitas populorum: ideo «laetentur et exultent gentes,» omnes videlicet homines gaudeant, «quoniam» tu Deus per Christum tuum «judicas populos in æquitate,» id est, ablato jugo tyrannicæ potestatis Principis tenebrarum harum, regnum justissimum in Ecclesia tua constituisti. «Et gentes in terra diriges,» regens eas, et dirigens per saluberrimas leges tuas ad portum æternæ salutis. In hebræo et græco codice hæc habentur in futuro: «*Quoniam judicabis populos in æquitate, et gentes in terra diriges.*» Sed non ideo falsum est, quod habetur in latino, quoniam etsi futura erant, tamen Propheta spiritu Dei videbat ea tanquam præsentia. *S. Augustinus* refert ad ultimum judicium id quod dicitur: «Judicabis populos in æquitate,» et ad præsentis vite directionem, quod additur: «Gentes in terra diriges,» ut sensus sit: «Laetentur et exultent gentes,» quoniam si quid mali hic ab hominibus patiantur, veniet tempus quo tu Deus

5. CONFITEANTUR TIBI POPULI, DEUS; CONFITEANTUR TIBI POPULI OMNES: TERRA DEDIT FRUCTUM SUUM.

Iterum repetit exhortationem, ut populi omnes Deum laudent, et addit novam rationem, quoniam «terra dedit fructum suum,» id est, quoniam jam tandem terra protulit fructum suum illum, cujus gratia facta erat, id est Christum in carne. Hic est enim «fructus terræ sublimis,» de quo dicitur in *cap. iv Isai*: «Erit germen Domini in magnificentia, et gloria, et fructus terræ sublimis;» et in *Psalm. lxxxiv*: «Et terra nostra dedit fructum suum.» Tantis enim hic fructus fuit, ut comparatione ejus nihil unquam terra nostra protulisse videatur, nisi spinas et tribulos. Utiliter autem Propheta tempore præterito pro futuro, quoniam in ejus prænotione jam factum erat, quod nobis futurum prædicebat. Potest tamen hic versiculus cum *S. Augustino* exponi de fructu bonorum operum, quem homines habitantes in terra facturi erant per gratiam Christi reconciliati et justificati; de quo dicit *Apostolus ad Th. ii*: «Qui tradidit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate: et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.» Terra enim olim arida et sterilis, id est genus humanum per peccatum primi hominis gratia Dei destitutum, non nisi spinas et tribulos, id est, peccata vel opera inutilia ad salutem, germinare novebat: sed a sole justitiæ postea calefacta, et imbre doctrinæ cælestis compluta per Jesum Christum, qui et sol et verbum est, fecunda effecta producere cepit fructum bonum justitiæ, fidei et operum sanctorum, quibus merces deberetur corona justitiæ, et bravium salutis æternæ.

6. BENEDICAT NOS DEUS NOSTER, BENEDICAT NOS DEUS, ET METUANT EUM OMNES FINES TERRÆ.

Ergo deinceps hæc sit grata vicissitudo, ut Deus aperiat manum suam, et impleat nos omni benedictione, id est, copia honorum omnium, precipue spiritualium et cælestium: et contra, omnes homines usque ad ultimos terræ fines habitantes, Deum verum timeant timore sancto, reddentes ei tributum obedientiæ et laudis usque in æternum. Porro tria illa repetitio nominis Dei quæ in hoc versiculo habetur, quamvis affectum Prophete significet, tamen insinuat etiam mysterium sanctissimæ Trinitatis, quæ per Christum et Apostolos manifestissime predicata est.

PSALMUS LXVIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — In finem, 1. Psalmus Cantici, ipsi Davi.

V. s. h. — Victori Davidi Psalmus Cantici.

2. Exsurgat Deus, et dissipentur inimici ejus, et fugiant qui oderunt eum, a facie ejus.

Exsurgat Deus, et dissipentur [al. *dispersantur*] inimici ejus, et fugiant qui oderunt eum a facie ejus.

3. Sicut deficit fumus, deficiant; sicut fluit cera a facie ignis, sic pereant peccatores a facie Dei.

Sicut deficit fumus, deficiant: sicut tabescit cera a facie ignis, sic pereant impii a facie Dei.

4. Et justi epulentur, et exultent in conspectu Dei, et delectentur in lætitia.

Justi autem lætentur, et exultent in conspectu Dei, et gaudeant in lætitia.

5. Cantate Deo, psalmum dicite nomini ejus; iter facite ei, qui ascendit super oceanum; Dominus nomen illi.

Cantate Deo, psallite nomini ejus; præparate viam ascendenti per deserta [h. *araboth, quod est superius cælum*].

Exultate in conspectu ejus, turbabuntur a facie ejus, 6. patris orphanorum et iudicis viduarum.

In Domino nomen ejus, et exultate coram eo, patri [h. *judici*] pupillorum, et defensori viduarum.

Deus in loco sancto suo; 7. Deus qui inhabitare facit unius moris in domo.

Deus in habitaculo sancto suo, Deus habitare facit solitarios in domo.

Qui educit vincetos in fortitudine, similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulchris.

Educat [al. *educit*] vincetos in fortitudine: increduli autem habitaverunt in siccitatibus.

8. Deus, cum egredereris in conspectu populi tui, cum pertransires in deserto:

Deus, cum egredereris ante populum tuum, et ambulares [h. *gradieris*] per desertum.

SEMPER.

9. Terra mota est, etenim cæli stillaverunt a facie Dei Sinai, a facie Dei Israel.

Terra commota est, et cæli stillaverunt a facie Dei, hoc est Sinai: a facie Dei Israel.

10. Pluviam voluntariam segregabis, Deus, hæreditati tuæ: et infirmata est, tu vero perficisti eam.

Pluviam voluntariam elevasti, Deus: hæreditatem tuam laborantem tu confortasti.

11. Animalia tua habitabunt in ea; parasti dulcedine tua pauperi, Deus.

Animalia tua habitaverunt in ea: præparasti in bonitate tua pauperi Deus.

12. Dominus dabit verbum evangelizantibus virtute multa.

Domine, dabis sermonem annuntiatricibus fortitudinis plurimæ [h. *exercituum plurimum*].

13. Rex virtutum dilecti dilecti, et speciei domus dividere spolia.

Reges exercituum fœderabuntur, fœderabuntur; et pulchritudo domus dividet spolia.

14. Si dormiatis inter meos clericos, pennæ columbæ deargentatæ, et posteriora dorsi ejus in pallore auri.

Si dormieritis inter medios terminos, pennæ columbæ deargentatæ, et posteriora ejus in virore auri.

15. Dum discernit cælestis reges super eam, nive dealbabitur in Selmon.

Cum divideret robustissimos [al. *robustissimos*] reges in ea, nive dealbata est in Selmon.

16. Mons Dei, mons pinguis; 17. ut quid suspicamini montes coagulatos?

Mons Dei, mons pinguis [h. *Basan*]: Mons excelsus, mons pinguis [h. *Basan*].

Mons in quo beneplacitum est Deo habitare eo; etenim Dominus habitabit in finem.

Quare contenditis, montes excelsi, adversus montem, quem dilexit Deus ut habitaret in eo: siquidem Dominus habitabit in sempternum.

18. Currus Dei decem millibus multiplex,

Currus Dei innumerabilis millia abundan-